

2026-2029 жылдарға арналған Темір ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны бекіту туралы

Ақтөбе облысы Темір аудандық мәслихатының 2026 жылғы 15 қаңтардағы № 415 шешімі

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365 бабы 3 тармағының 1) тармақшасына, Қазақстан Республикасының "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Заңының 6 бабы 1 тармағы 15 тармақшасына және Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің міндетін атқарушының 2021 жылғы 9 тамыздағы № 318 "Қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу қағидаларын бекіту туралы" (нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу Тізілімінде № 23917 болып тіркелген) бұйрығына сәйкес, Темір аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. 2026-2029 жылдарға арналған Темір ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Осы шешім алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Темір аудандық
мәслихатының төрағасы

Б. Шаймов

Темір аудандық мәслихатының
2026 жылғы 15 қаңтардағы
№ 415 шешіміне қосымша

2026-2029 жылдарға арналған Темір ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі БАҒДАРЛАМАСЫ МАЗМҰНЫ

ТЕРМИНДЕР ЖӘНЕ АНЫҚТАМАЛАР.....	3
БАҒДАРЛАМА ПАСПОРТЫ.....	5
КІРІСПЕ.....	6
Аймақтың негізгі сипаттамалары.....	7
Жоспарлы кезеңге арналған коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу қажеттілігінің негіздемесі.....	8

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шаралар құрылған ұлттық стратегиялық, бағдарламалық құжаттар, аумақты дамыту жоспарлары және т.б.....	9
1. ТЕМІР АУДАНЫНДА КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ.....	10
1.1 Аймақтағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың қазіргі жағдайын бағалау.....	10
Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы инфрақұрылымның жағдайы туралы жалпы мәліметтер (Қолданыстағы инфрақұрылым)	10
ҚТҚ полигондары туралы мәліметтер.....	11
ҚТҚ морфологиялық құрамы.....	12
1.2 Соңғы 3 жылдағы коммуналдық қалдықтарды басқаруды динамикада талдау.....	13
1.3 Коммуналдық қалдықтардың пайда болуы мен жиналуы бойынша нормативтік база.....	13
2. МАҚСАТТАР, МІНДЕТТЕР ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕР.....	15
2.1 Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері.....	15
2.2 Қойылған мақсаттар мен міндеттерге ең тиімді әрі экономикалық негізделген әдістермен жету жолдары.....	15
2.3 Бағдарламаның нысаналы көрсеткіштері.....	16
3. НЕГІЗГІ БАҒЫТТАР, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАР МЕН МІНДЕТТЕРГЕ ЖЕТУ ЖОЛДАРЫ.....	18
4. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР.....	20
5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ.....	21
ҚОСЫМША 1.....	23

ТЕРМИНДЕР ЖӘНЕ АНЫҚТАМАЛАР

Биоыдырайтын қалдықтар - анаэробты немесе аэробты ыдырауға қабілетті қалдықтар, соның ішінде бау-бақша және саябақ қалдықтары, сондай-ақ тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын тамақ қалдықтары, макулатура.

Қалдықтарды көму – қалдықтарды алу ниетінсіз, шектеусіз мерзім аралығында қауіпсіз сақтау үшін арнайы бекітілген орындарда жинау.

Коммуналдық қалдықтар – тұтыну қалдықтары, құрамына кіретіндер:

1) аралас қалдықтар және қағаз бен картон, шыны, металл, пластмасса, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма, қораптар, пайдаланылған электрлік және электрондық жабдықтар, батареялар мен аккумуляторлар секілді үй шаруашылығында бөлек жиналған қалдықтар;

2) аралас қалдықтар және өзінің сипаты мен құрамы бойынша үй шаруашылығындағы қалдықтарға ұқсас болып келетін басқа көздерден бөлек жиналған қалдықтар.

Ірі көлемді қалдықтар – шаруашылық әрекет барысында (тұрмыстық техника, жиһаз және басқалары) өзінің тұтынушылық қасиетін жойған және өзінің көлемі бойынша тек мамандандырылған көлік құралдарымен ғана тасымалдау мүмкіндігі бар тұтыну қалдықтары.

Тұтыну қалдықтары – адамның тіршілігі барысында түзілген қалдықтар, толық немесе ішінара өзінің тұтынушылық қасиетін жойған өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың қораптары және басқа заттар немесе олардың қалдықтары, агрегатты күйіне қарамастан, пайдалану мерзімі немесе жарамдылық мерзімі өтіп кеткен, сонымен қатар, меншік иесінің өз бетінше немесе құжат арқылы тұтыну қалдығы разрядына өткізілген қалдықтар.

Электрондық және электрлік жабдық қалдықтары – Жарамсыз немесе қолданыстан шыққан, қалдық қатарына жатқызылатын электрондық және электрлік жабдықтар, сонымен қатар, оның тораптары, бөліктері, бөлшектері.

Тамақ қалдықтары - тамақ өнімдерін өндіру және тұтыну нәтижесінде түзілетін тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын қалдықтар.

Қалдықтарды көму полигондары - қалдықтарды алу ниетінсіз, арнайы жабдықталған, экологиялық, құрылыс және санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келетін орынға тұрақты орналастыру.

Қалдықтарды бөлек жинау - ары қарай мамандандырылған басқаруды жеңілдету мақсатында түрлері немесе топтары бойынша бөлек жиналған қалдықтар.

Қалдықтарды жинау – жеке және заңды тұлғалардан мамандандырылған ұйымдарға ары қарай қайта қалпына келтіруге немесе жоюға бағыттау мақсатында қалдықтарды қабылдауды ұйымдастыру бойынша іс-әрекеттер.

Құрылыс қалдықтары - ғимараттарды, құрылыстарды, өнеркәсіптік нысандарды,

жолдарды, инженерлік және басқа коммунациялардың құрылысы немесе оларды бұзу, сұрыптау, қайта жабдықтау, жөндеу (соның ішінде капиталдық) барысында түзілетін қалдықтар.

Тұрмыстық қатты қалдықтар - қатты күйдегі коммуналдық қалдықтар.

Қалдықтарды тасымалдау – жинау, сұрыптау, қайта өңдеу, қалпына келтіру және (немесе) жою барысында түзілген, жинақталған қалдықтарды мамандандырылған көлік құралдары көмегі арқылы тасымалдаумен байланысты іс-әрекеттер.

Қалдықтар жою – термикалық, химиялық немесе биологиялық үдерістер нәтижесінде көлемі маңызды түрде төмендейтін және (немесе) қалдықтардың физикалық жай-күйі мен химиялық құрамы өзгертін, бірақ өнім өндіру немесе энергия алу мақсатында қолданылмайтын қалдықтарды жою тәсілі.

Қалдықтарды басқару - қалдықтар түзілгеннен бастап, соңғы жойғанға дейінгі жүзеге асырылатын операциялар.

Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі – меншік нысаны және іс-әрекет түріне қарамастан, тұрғын үйлерде және (немесе) жеке тұрған ғимараттарда (құрылыстарда) тұратын немесе өзінің іс-әрекетін жүзеге асыратын, сонымен қатар, меншік иелігінде контейнерлік алаңдары мен контейнерлері жоқ, немесе жалпы пайдаланылатын жерде тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және тасымалдау қызметін жүзеге асыру үшін контейнерлік алаңдары мен контейнерлері бар жеке және заңды тұлғаларды қамтамасыз ету мақсатында жергілікті атқарушы органмен ұйымдастырылатын жүйе.

БАҒДАРЛАМА ПАСПОРТЫ

Атауы	Ақтөбе облысы Темір ауданының 2026-2029 жылдарға арналаған коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламасы
Бағдарламаны әзірлеуге негіз	Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400- VI ҚРЗ Экологиялық кодексі. Жергілікті атқарушы органдарға коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі Бағдарламаны әзірлеу бойынша әдістемелік ұсынымдар, ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігінің 18.05.2023 ж. №154п бұйрығы.
Бағдарламаны әзірлеуге жауапты мемлекеттік орган	"Темір аудандық тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" КММ
Бағдарламаның Мақсаты	Коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру және экологиялық заңнама талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды тиімді басқару үшін қажетті инфрақұрылымды құруды ұйымдастыру.
	1. Бөлек жинауды қоса алғанда, қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықтың

Бағдарламаның Міндеттері	хабардарлығын арттыру, рұқсатсыз коммуналдық қалдықтарды өртеудің алдын-алу туралы ақпараттандыру; 2. Коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру; 3. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу; 4. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту; 5. Полигонды экологиялық тұрғыдан тиімді басқару
Күтілегін нәтижелер	Қалдықтарды дұрыс өңдеу бойынша халықтың хабардарлығы артты; Тұрақты түрде коммуналдық қалдықтарды шығару ұйымдастырылды; ҚТҚ жинау және тасымалдау үшін инфрақұрылым құрылды (контейнерлер, контейнерлік алаңдар, қоқыс таситын көліктер); Қалдықтарды бөлек жинау енгізілді; Қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу үлесі ұлғайды; Көмуге жіберілетін қалдықтардың көлемі азайтылды; Қалдықтарды қауіпсіз көму қамтамасыз етілді.
Қаржыландыру көлемі	*Қаржыландыру көлемі Ақтөбе облысының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі 2026-2029 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары шеңберінде Темір ауданында коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы іс-шараларды қаржыландыруға жергілікті атқарушы органдарға бөлінген бюджет қаражатының санына қарай нақтыланатын және айқындалатын болады.
Орындаушылар	Темір ауданының әкімдігі

КІРІСПЕ

Ақтөбе облысы Темір ауданы үшін коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2026-2029 жж. кезеңіне арналған бағдарлама "коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеу жөніндегі жергілікті атқарушы органдарға әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрінің 18.05.2023 ж. № 154 бұйрығы негізінде әзірленеді.

Бағдарлама Экологиялық кодекске сәйкес, атап айтқанда Кодекстің 329-бабында белгіленген иерархия қағидатына сәйкес әзірленеді.

Іс-шаралардың сипаттамасы басқару бойынша коммуналдық қалдықтарды:

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіне тұтынушылар (жеке және заңды тұлғалар), коммуналдық қалдықтарды жинау, әкету, қайта өңдеу, кәдеге жарату және жою қызметтерін ұсынатын ұйымдар, жергілікті атқарушы органдар және басқа да уәкілетті органдар кіреді. "Ластаушы" қағидатына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқаруға байланысты барлық шығындарды коммуналдық қалдықтардың пайда болу көздері-тұтынушылар өтеуге міндетті. Бұдан шығатыны, коммуналдық қалдықтарды

басқару жүйесін модернизациялау мен дамытудың жалғыз көзі тұтынушылардың көрсетілген қызметтер үшін төлейтін қаражаты болып табылады. Елді мекен аумағынан коммуналдық қалдықтарды жинаудың, әкетудің, қайта өңдеудің және жоюдың тұтынылған қызметтерін өлшеуге мүмкіндік беретін есепке алу аспаптарының болмауы коммуналдық қалдықтардың пайда болуының барлық объектілерінен (халық, әлеуметтік мақсаттағы объектілер және т. б.) коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормаларының болуын талап етеді. Коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормасы-бұл белгілі бір елді мекеннің тұрғындары мен шаруашылық жүргізуші субъектілерінен уақыт бірлігіне (күн, жыл) есепті бірлікке (адамға) түзілетін коммуналдық қалдықтардың мөлшері.

Жинақтау нормаларының функционалы:

1. Тұтынушылардың мүдделерін қорғау арқылы:

а) абоненттер санына емес, тек белгілі бір нормаға арналған шығындарды есептеу;
б) осы қызметтер нарығындағы бәсекелестікті күшейту жолымен көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру.

2. Көрсетілетін қызметті берушілердің мүдделерін қорғау арқылы:

а) шарттық қатынастардың негізі болып табылатын нормалар мүлдем болмаған объектілерге арналған нормаларды анықтау;

б) бизнестің мүдделілігі, осы қызмет түрлерін, жұмыстарды ұсынудағы инвестициялық тартымдылық;

в) рұқсат етілмеген ҚТҚ полигондарының санын азайту.

Коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормалары елді мекеннің коммуналдық қалдықтарын басқару жүйесіне әсер ететін негізгі фактор болып табылады. Бір есептік бірлікке жиналатын коммуналдық қалдықтардың мөлшері туралы сенімді ақпарат болашақта коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемін жоспарлауға мүмкіндік береді, соның есебінен елді мекенде коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеудің барлық тізбегін ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Коммуналдық қалдықтарды жинаудың сенімді нормаларының маңыздылығы жоғары: артық өндіріс қуаттылығына алып келеді, ал кемшілік ауданда қажетті санитарлық жағдайларды (рұқсат етілмеген полигондардың пайда болуы), коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы кәсіпорындардың тұрақты қаржылық жағдайын қамтамасыз етпейді.

Коммуналдық қалдықтарды жинаудың нақты нормаларын бекіту ауданды санитарлық тазартумен айналысатын кәсіпорындарға тікелей экономикалық тиімділікті қамтамасыз етеді. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеуді басқару жүйесіне жаңа нормаларды енгізу жоғарыда аталған кәсіпорындардың кірістерінің өсуіне әкеледі. Осылайша, жаңа нормалар тарифтерді экономикалық негізделген деңгейге жақындатуға мүмкіндік береді және коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы инфрақұрылымды дамытуға ықпал етеді және осы саланың

инвестициялық тартымдылығын арттырады.

Қалдықтарды басқару бағдарламасы қалдықтарды басқарудың негізгі стратегиялық құжатына айналады. Қалдықтарды басқару бағдарламасы экологиялық рұқсаттың ажырамас бөлігі болып табылады. Осы қалдықтарды басқару бағдарламасы 2026-2029 жылдарға әзірленеді және түзілетін қалдықтардың көлемі мен құрамы, оларды жинақтау, жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, қалпына келтіру және жою тәсілдері туралы мәліметтерді, сондай-ақ қалдықтардың түзілуін қысқарту, оларды қайта пайдалану, қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту жөніндегі ұсынылатын шаралардың сипаттамасын қамтиды.

Аймақтың негізгі сипаттамалары

Сурет 1. Ақтөбе облысы Темір ауданының картасы

Темір ауданы Ақтөбе облысында орналасқан. Ауданның әкімшілік орталығы - Шұбарқұдық ауылы. Аудан тұрғындарының саны 35674 адамды құрайды (2024 жылғы 1 шілдедегі жағдай бойынша). Халық тығыздығы - 1 км²-ге 2,98. Темір ауданы 1972 жылы құрылды.

Темір ауданы 10 округтен тұрады, онда 25 елді мекен, 1 қалалық әкімшілік, 1 кенттік әкімшілік бар:

Темір қалалық әкімшілігі (Темір қаласы); кенттік әкімшілік (Шұбарқұдық ауылы); Шұбарқұдық ауылдық округі (Шұбарқұдық қ.); Кеңқияқ ауылдық округі (Кеңқияқ ауылы, Бәшенкөл ауылы); Саркөл ауылдық округі (Шұбаршы қ., Саркөл ауылы,

Құмсай ауылы, Қопа ауылы); Темір қалалық округі (Темір қаласы, Жамбыл ауылы); Алтықарасу ауылдық округі (Алтықарасу ауылы, Еңбекші ауылы, Сартоғай ауылы); Қайыңды ауылдық округі (Құмқұдық ауылы, Бабатай ауылы, Шибұлақ ауылы); Кеңесту ауылдық округі (Қопа ауылы, Қалмаққырған станциясы, Шитүбек ауылы); Ақсай ауылдық округі (Ақсай ауылы, Шығырлы ауылы, Ащысай ауылы, Бірлік ауылы); Жақсымай ауылдық округі (Шұбарқұдық ауылы, Жақсымай станциясы); Тасқопа ауылдық округі (Тасқопа ауылы).

1-кестеде 2026 жылғы 1 қаңтардағы арналған Темір ауданының қалалық, ауылдық округтеріндегі халық саны туралы деректер келтірілген. Деректерді жергілікті атқарушы органдар ұсынады.

Кесте 1. 2026 жылғы 1 қаңтардағы Темір ауданының қалалық, ауылдық округтеріндегі халық саны

Округтер атауы	Округ бойынша халық саны	Елді мекендер атауы	Елді мекендердегі халық саны
1. Шұбарқұдық а.о.	14325	1. Шұбарқұдық к.	14325
2. Кеңқияқ а.о.	6280	1. Кеңқияқ а.	6255
		2. Бәшенкөл а.	25
3. Саркөл а.о.	5425	1. Шұбаршы к.	3655
		2. Саркөл а.	1170
		3. Құмсай а.	377
		4. Қопа а.	223
4. Темір қ.о.	2434	1. Темір к.	2213
		2. Жамбыл а.	221
5. Алтықарасу а.о.	1168	1. Алтықарасу а.	629
		2. Еңбекші а.	395
		3. Сартоғай а.	144
6. Қайыңды а.о.	708	1. Құмқұдық а.	431
		2. Бабатай а.	237
		3. Шибұлақ а.	40
7. Кеңесту а.о.	1649	1. Қопа а.	1224
		2. Қалмаққырған б.	369
		3. Шитүбек а.	56
8. Ақсай а.о.	1146	1. Ақсай а.	708
		2. Шығырлы а.	301
		3. Ащысай а.	62
		4. Бірлік а.	75
9. Жақсымай а.о.	1914	1. Шұбарқұдық а.	1696
		2. Жақсымай б.	218
10. Тасқопа а.о.	625	1. Тасқопа а.	625
Аудан бойынша барлығы			35674

2-кестеде тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және тасымалдау бойынша елді мекендерді, лоттар мен маршруттарды бөлу туралы деректер келтірілген. Деректерді жергілікті атқарушы органдар ұсынады.

Кесте 2. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және тасымалдау бойынша елді мекендерді, лоттар мен маршруттарды бөлу

Лоттар саны	Маршрут						
1	1						
P/C	Облыстық маңызы бар қала	Орталығы	Ауыл саны	Аула саны	Халық саны 01.01.2026 г.	Көше саны	Ішкі жол ұзындығы (км)
1	Темір ауданы	Шұбарқұды қ ауылдық округі	1	2835	14325	39	25

Жоспарлы кезеңге арналған коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу қажеттілігінің негіздемесі

Бағдарламаны әзірлеу қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау, тасымалдау, кәдеге жарату, қайта өңдеу және көму жөніндегі қызметтер кешенінің тиімділігін, сенімділігін, экологиялық және әлеуметтік қолайлылығын арттыру, ҚТҚ қайта өңдеу үлесін ұлғайту, сондай-ақ қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету үшін қажет.

Бағдарлама "коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеу жөніндегі жергілікті атқарушы органдарға әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрінің 2023 жылғы 18 мамырдағы № 154-ө бұйрығына сәйкес жоспарлы кезеңге кемінде 5 жыл мерзімге әзірленеді.

Бағдарлама келесі нормативтік құжаттар негізінде әзірленді:

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі-02.01.2021 ж. № 400-VI, 05.09.2023 ж. өзгерістер мен толықтырулармен Коммуналдық қалдықтарды басқарудың равилін бекіту туралы-Қазақстан Республикасы Экология, Геология және табиғи ресурстар министрінің м.а. 2021 жылғы 28 желтоқсандағы № 508 бұйрығы.

Техникалық, экономикалық және экологиялық орындылығын ескере отырып, міндетті түрде бөлек жинауға жататын қалдықтарды бөлек жинауға, оның ішінде қалдықтардың түрлеріне немесе топтарына (түрлерінің жиынтығына) қойылатын талаптарды бекіту туралы - Қазақстан Республикасы Экология, Геология және табиғи ресурстар министрінің м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығы.

"Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидаларын бекіту туралы - Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің м.а. 2020 жылғы 25 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 бұйрығы.

Қазақстан Республикасының аумағында қолданылатын басқа да нормативтік құжаттар.

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шаралар құрылған ұлттық стратегиялық, бағдарламалық құжаттар, аумақты дамыту жоспарлары және т.б.

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі іс шаралар мынадай ұлттық стратегиялар мен даму жоспарларында қаралады:

"Көміртекті бейтараптыққа қол жеткізу стратегиясы" - Қазақстан Республикасы Президентінің 2.02.2023 ж. Жарлығы.

Қалдықтарды басқару бөлімі:

3.3.1.4-бөлім қалдықтарды басқару

- 1) қалдықтардың түзілу көлемін қысқарту;
- 2) ҚТҚ жинау және сұрыптаумен толық қамтуды жеделдетіп енгізу;
- 3) Қайта өңделетін және компостталатын қалдықтардың үлесін ұлғайту.

1.ТЕМІР АУДАНЫНДА КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

1.1 Аймақтағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың қазіргі жағдайын бағалау

Коммуналдық қалдықтарды басқару қалалар мен елді мекендердің инфрақұрылымының маңызды бөлігі болып табылады және ол қоршаған ортаның сапасы мен тұрғындардың денсаулығына тікелей әсер етеді. Бұл бөлім аймақтағы қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын бағалауға арналған. Жағдайды талдау қалдықтарды басқару жүйесіндегі проблемалар мен кемшіліктерді анықтайды және жақсарту аймақтарын анықтайды.

Халықаралық тәжірибеде ҚТҚ жалпы құрамына кіретін, бірақ қайта өңдеу және/немесе көму тәсілімен ерекшеленетін үш "қалдықтар ағынына" сәйкес келетін үш бөлікке жіктеледі.

1. Коммуналдық қалдықтар.

2. Қауіпті ҚТҚ-адам өмірінің нәтижесінде пайда болатын тұтыну қалдықтары, сондай-ақ құрамы мен қасиеттері бойынша қауіпті қалдықтарға жатқызылуы мүмкін түзілу сипаты ұқсас өндіріс қалдықтары. Оларға келесі қалдықтар жатады:

- Пайдаланылған батареялар мен батареялар;
- Пайдаланылған электр және электрондық жабдықтар;
- Құрамында сынап бар қалдықтар (флуоресцентті шамдар мен термометрлер);
- Медициналық және ветеринариялық қалдықтар;
- Тұрмыстық химия қалдықтары;
- Құрамында Асбест бар қалдықтар;
- Адам өмірінен пайда болатын басқа да қауіпті қалдықтар.

3. Басқа ҚТҚ-қауіпті емес және сонымен бірге аралас қалдықтарға жатқызуға болмайтын қалдықтар, өйткені оларды жинау, шығару және кәдеге жарату үшін бірінші ағынға қарағанда басқа тәсілдерді қолдану қажет. "Басқа ҚТҚ" келесі қалдықтарды қамтиды:

- Құрылыс қалдықтары;

- Ірі габаритті қалдықтарды өндіру;
- Кәдеге жаратуға жататын автомобильдер;
- Пайдаланылған автомобиль шиналары;
- Ағынды суларды өндеуден шыққан қалдықтар.

Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы инфрақұрылымның жағдайы туралы жалпы мәліметтер (Қолданыстағы инфрақұрылым)

Қалдықтарды жинау және шығару қызметтеріне халықтың қол жетімділігі шектеулі және тек шағын қалаларда жарамды. Ауылдық жерлер бұл қызметтердің жоқтығымен немесе жеткіліксіздігімен сипатталады. Темір ауданында коммуналдық қалдықтарды жинау және жинақтау келесі жолдармен жүзеге асырылады:

Шұбарқұдық ауылының абаттандырылған үйлерінде қалдықтарды жинау контейнерлік алаңдарда орналасқан контейнерлерде жүргізіледі. Қатты қалдықтар күн сайын контейнерлерден қоқысты уақытша көму орындарына тасымалданады.

Шұбарқұдық ауылының жеке секторында қалдықтарды жинау тұрғындардың шақыруы бойынша, жеке секторда орналасқан контейнерлерде немесе байланыссыз тәсілмен жүргізіледі. Жеке сектор үшін қалдықтарды әкетудің белгіленген уақыты мен кестесі жоқ, тұрғындардың өтініші бойынша жүзеге асырылады.

Темір ауданының қалған ауылдық округтерінде қалдықтарды жинау және шығару ұйымдасқан түрде жүргізілмейді. ҚТҚ аулаларда жиналады, пештерде жағылады және рұқсат етілмеген орындарға шығарылады. Ауылдық округтердің әкімдіктері тоқсанына бір рет жергілікті ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының қалдықтарды шығаруын (күріш шаруашылығы) ұйымдастырады. Фермалар қалдықтарды жинау және шығару үшін көлікті қамтамасыз етеді.

3-кестеде Темір ауданы бойынша қоқыс контейнерлерін есепке алу бойынша деректер келтірілген.

Кесте 3. Темір ауданы бойынша қоқыс контейнерлерін есепке алу

№	Елді мекен атауы	Орналасқан жері	Контейнер саны
1	Шұбарқұдық ауылдық округі	Шұбарқұдық ауылдық округі	62
2	Кенкияқ ауылдық округі	Кенкияқ ауылдық округі	28

Ақпарат Темір ауданы бойынша ТКШ бөлімімен ұсынылған. Талдау нәтижелері бойынша контейнерлік алаңдарда мыналар анықталды:

- инфильтраттың топыраққа енуіне ықпал ететін қатты жабынның болмауы;
- заңнама талаптарына сәйкес үш жағынан қоршаудың және шатырдың болмауы;
- қалдықтарды аралас сақтау үшін ескі, тот басқан, мыжылған контейнерлерді (0,750 м3) пайдалану;
- қалдықтарды контейнерлерде шығарусыз жағу;
- мақсатсыз бөлек жинау үшін торлы контейнерлерді пайдалану. Барлық қалдықтар сұрыптаусыз контейнерлерге жиналады, яғни қалдықтарды аралас сақтау жүзеге

асырылады.

Қалдықтарды сұрыптау, қайта өңдеу

Темір ауданында қоқыс сұрыптау желісі жоқ. Барлық қалдықтар сұрыптаусыз уақытша көмуге шығарылады.

2026-2029 жылдарға арналған " Жасыл Даму " акционерлік қоғамын қаржыландыру тетігі арқылы аудан бойынша қалдықтарды сұрыптау және қайта өңдеу саласында 1 жобаны іске асыру жоспарлануда. Егер бұл жоба іске асырылатын болса, онда сұрыптау желісі арқылы полигонда көмуге жатпайтын аудандағы қатты тұрмыстық қалдықтардың қалдықтары жылына 5000-нан 10000 тоннаға дейін сұрыпталатын болады.

Талдау кезінде Темір ауданында қайталама шикізатты сұрыптауды және өңдеуді жүзеге асыратын мамандандырылған кәсіпорындар анықталған жоқ.

Қалдықтарды жою

Темір ауданында тұрмыстық қалдықтармен жұмыс істеудің басым әдісі оны полигондар мен полигондарға шығару болып табылады.

Қалдықтардың таралуынан қорғау мақсатында уақытша көму орындарының аумағы қоршалған.

ҚТҚ полигондары туралы мәліметтер

Темір ауданы, Кеңқияқ ауылдық округіндегі қатты тұрмыстық қалдықтар полигоны (ҚТҚ) қалдықтарды көму және кәдеге жарату үшін арнайы жабдықталған объект болып табылады. Ол аймақта пайда болған қатты тұрмыстық қалдықтар мен күл қождарын жинау, көму және кәдеге жарату үшін құрылған. Полигон Кеңқияқ ауылдық округінен солтүстік-шығысқа қарай 1.5 км жерде, Кеңқияқ ауылының тұрғын алабынан 2,5 км қашықтықта орналасқан. Полигонның ауданы - 3,0000 га.

Полигонның жанында қорықтар, сәулет ескерткіштері, санитарлық-профилактикалық мекемелер, демалыс аймақтары, жер үсті және жер асты суларының су жинағыштары, ауыл шаруашылығы алқаптары және басқа да табиғат қорғау объектілері жоқ.

Полигон тұрмыстық қатты қалдықтар мен күл қожын көмуге және кәдеге жаратуға арналған.

Жер учаскесі санитарлық және экологиялық нормаларды сақтаумен шектелген. Тығыздалған түрдегі қойманың биіктігі-10 м (жерден 2 м және жер астынан 8 м). Полигон орналасқан учаскеде жер асты сулары ашылмаған.

Полигондағы жұмыстарды ұйымдастыру полигонды пайдаланудың технологиялық схемасымен айқындалады. Технологиялық схема полигонның бас жоспары болып табылады, ол жыл мезгілдерін ескере отырып, жұмыстардың реттілігін, қатты тұрмыстық қалдықтарды сақтауға арналған аландарды орналастыруды және оқшаулағыш топырақты әзірлеуді анықтайды.

Полигондағы жұмыстарды жоспарлаудың негізгі құжаты пайдалану кестесі болып

табылады, онда ай сайын: қалдықтар жиналатын карталардың № көрсетіле отырып, қабылданатын қалдықтардың саны, қалдықтарды оқшаулау үшін топырақ әзірлеу жоспарланады.

Полигонның негізгі құрылысы-тереңдігі 8 м және полигон алаңының 95% - на дейін алып жатқан шұңқырлар болып табылатын ҚТҚ сақтау учаскелері. Полигонның негізінде ластаушы заттарды полигоннан жер асты суларына сүзуге кедергі келтіретін тығыз сазды жастықтар бар.

Келесі қабат тығыздалған жұқа қабатқа салынып, жұмыс қабатының қалыңдығы 2 м-ге дейін артады. Тығыздалған қалдықтардың жұмыс қабаты биіктігі кемінде 0,25 м аралық оқшаулағыш қабатпен жабылады, аралық оқшаулағыш қабат қоршаған табиғи ортаны қалдықтардың, газдардың, иістердің жеңіл фракцияларының желмен таралуынан қорғауы тиіс. Аралық оқшаулау үшін күл қожы қолданылады.

Санитарлық талаптарды сақтау үшін ҚТҚ полигонға жеткізілгеннен кейін бір тәуліктен кешіктірмей (жылы мезгілде) оларды белгіленген алаңға қойып, топырақ қабатымен тығыздап, оқшаулау қажет. Қысқы уақытта оқшаулауды үш тәуліктен аспайтын аралықпен жүргізуге жол беріледі. Аралық оқшаулау үшін күл қожы қолданылады. Соңғы оқшаулау дренажды арық салу кезінде алынған топырақпен жүзеге асырылады.

Төгілетін ҚТҚ-ның 2 метрлік қабатының биіктігін бақылау үшін әр картада өлшеуіш баған-репер орнатылған. Толтыру қабатының берілген биіктігін сақтау көпбұрыштар қалыңдығының жауын-шашынының біркелкілігін қамтамасыз етеді. Репер көмегімен қатты тұрмыстық қалдықтардың тығыздалу дәрежесі бақыланады.

Полигоннан шығуда қоқыс таситын көліктердің дөңгелектерін өңдеуге арналған дезинфекциялық ерітінділері (лизол) бар дезинфекциялық ванналар орналастырылады. Жаңбыр мен тасқын суларды ұстап қалу үшін учаскенің шекарасында су бұрғыш арық бар. Дренажды арықтан 2 метр қашықтықта учаскенің периметрі бойынша полигонның айналасында қоршаулар бар.

Ыстық, құрғақ кезеңдерде қатты қалдықтар жақсырақ нығыздалу және өрт қаупін азайту үшін арнайы ылғалдылықты қажет етеді. Өрт қауіпті кезеңде қатты қалдықтар ылғалдандырылады. Суаруға арналған су шығыны қатты қалдықтардың 1 м³ үшін 10 литр деп есептеледі.

Бұл мақсаттарға импорттық су пайдаланылады. Көлемі 2000 литр резервуарда сақталады.

Қатты тұрмыстық қалдықтар нығыздалмаған күйде (яғни, халық пен ұйымдардан қалдықтар алынатын физикалық күйде) қабылданады.

Қалдықтары бар машиналарды өлшеуге арналған ҚТҚ полигонында таразы бар. ҚТҚ-ның қабылданған мөлшері туралы белгі "Қатты тұрмыстық қалдықтарды қабылдау журналында" жасалады.

Полигонға түсетін қалдықтарды дозиметриялық бақылау жүргізіледі.

ҚТҚ морфологиялық құрамы

Темір ауданында ҚТҚ морфологиялық құрамын зерттеу жүргізілген жоқ. 2020 жылы "Халықаралық жасыл технологиялар және инвестициялық жобалар орталығы" КЕАҚ тұрмыстық қалдықтармен жұмыс істеудің оңтайлы жүйесін анықтау жөніндегі зерттеуге сәйкес, ҚР ірі қалаларында ҚТҚ морфологиялық құрамының орташа көрсеткіштері келесідей:

- тамақ қалдықтары-37,2 %
- пластик-16,2%
- макулатура -11,1 %
- шыны-8,9%
- тоқыма – 2,5%
- қара және түсті металдар – 1,8%
- компоненттерді алып тастағаннан кейін коммуналдық қалдықтардың қалдықтары (ұсақ құрылыс қоқыстары, тастар, көше сметалары және т.б.) – 18,2%.

Осы зерттеуге сәйкес, көптеген қалаларда коммуналдық қалдықтардың негізгі фракциясы биологиялық ыдырайтын (тамақ) қалдықтары болып табылады.

Ауылдық жерлердегі қалдықтардың морфологиялық құрамы қалалық жерлерден ерекшеленеді. Ауылдық жерлерде қалдықтардың органикалық бөлігі үй жануарларына беріледі, қағаз бен картон қалдықтары, ағаш және басқа материалдар жылыту мақсатында жағылады. Ауылдық елді мекендер ауылшаруашылық қалдықтарын, соның ішінде жануарлардың қалдықтарын шығарумен ерекшеленеді. Ауылдық жерлерде қалдықтарды қайта өңдеу жүйесін дамыту және оларды ауыл шаруашылығында және үй учаскелерінде егіс алқаптары үшін тыңайтқыш ретінде пайдалану үшін ерекше назар аудару қажет.

Қалдықтарды тиімдірек басқару және коммуналдық қалдықтардың нақты құрамын анықтау үшін қалдықтардың морфологиялық құрамын талдауға бағытталған зерттеу жүргізу ұсынылады. Бұл зерттеу қалдықтарды басқару саласын дамытуға және ауыл шаруашылығы қалдықтарын кәдеге жаратудың ең жақсы тәжірибелерін анықтауға көмектеседі.

1.2 Соңғы 3 жылдағы коммуналдық қалдықтарды басқаруды динамикада талдау

Тұрғындардың қоқыстың пайда болуы мен өздігінен шығарылуын есепке алмауына байланысты пластикалық қалдықтар, шыны ыдыстар және басқа да қалдықтар сияқты дана бұйымдардың көлемін анықтау мүмкін емес.

Халық даналық бұйымдар қалдықтарының түзілуін есепке алмайтындығын ескере отырып, қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу кезінде мұндай қалдықтардың сандық және сапалық көрсеткіштері ескерілмейді. Сонымен қатар, сауалнама барысында ауылдық округтер тұрғындарының үлесіне қалдықтарды кәдеге жарату түрлері мен тәсілдері анықталды. Бұл деректер осы Бағдарламаның мақсаттары мен

міндеттерін анықтауда қолданылады.

Елді мекендердің тұрғындары күл мен көңдің пайда болуының шамамен көлемін көрсетеді. Бұл ретте күлдің төрттен үшінен астамы және көң көлемінің жартысынан астамы тұрмыста тыңайтқыш, тұрмыстық пештерде қатты отын және т.б. түрінде пайдаланылады. Барлық ауылдық округтерде халық ҚТҚ-ны алып кетеді.

ҚТҚ-ны бөлек жинауға және сақтауға арналған контейнерлер жоқ.

1.3 Коммуналдық қалдықтардың пайда болуы мен жиналуы бойынша нормативтік база

Темір ауданында коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын Ақтөбе облысының мәслихаты 2023 жылғы 25 желтоқсандағы № 135 қабылдады.

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабы 3-тармағының 2) және 3) тармақшаларына, "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 6-бабына сәйкес Темір аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. Темір ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары осы шешімнің 1-қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Темір ауданы бойынша қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге халық үшін тарифтер 2-қосымшаға сәйкес бекітілсін осы шешімге.

3. Темір аудандық мәслихатының 24 шешімінің күші жойылды деп танылсын 2023 жылғы шілде № 65 " коммуналдық қызметтердің білім беру және жинақтау нормаларын бекіту туралы Темір ауданы бойынша қалдықтар".

4. Осы шешім алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Темір аудандық мәслихатының
төрағасы Б. Шайымов

Кесте 4. Темір ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары

№	Коммуналдық қалдықтар жинақталатын объектілер	Есептік бірлік	Есептік бірлікте жинақталудың жылдық нормасы, м3
1	Жайлы және жайлы емес үйлер	1 тұрғын	0,92

Кесте 5. Темір ауданы бойынша халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтер

№	Атауы	Есептік бірлік	Қызмет құны, тенге (ҚҚС-сыз)
1	Жайлы және жайлы емес үйлер	Тұрғын/айына	207,7
2	Жылдық тариф бірлігіне (көлем)	1 м3	2709,1

2. МАҚСАТТАР, МІНДЕТТЕР ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕР

2.1 Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері

ҚР ЭК (365-бап, 5-тармақ) сәйкес ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің ЖАО коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

- 1) органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ынталандыру және оларды қалпына келтіру, оның ішінде компосттау жолымен;
- 2) коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру;
- 3) коммуналдық қалдықтарды басқару кезінде экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз ету;
- 4) коммуналдық қызметтерді рұқсатсыз жағудың алдын алу және жолын кесу қалдықтар. Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру үшін бағдарламада мақсаттар, міндеттер және нысаналы көрсеткіштер белгіленген.

Бағдарламаның Мақсаты экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды тұрақты шығаруды ұйымдастыру және қалдықтарды тиімді басқару үшін қажетті инфрақұрылымды құру болып табылады.

Бағдарламаның Міндеттері:

1. Қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықтың хабардарлығын арттыру, соның ішінде бөлек жинау, коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағудың алдын алу және т. б.
2. Коммуналдық қалдықтарды тұрақты шығаруды ұйымдастыру.
3. Бөлек алымды енгізу.
4. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту.
5. Экологиялық ұтымды басқару полигондары.

2.2 Қойылған мақсаттар мен міндеттерге неғұрлым тиімді және экономикалық негізделген әдістермен қол жеткізу жолдары

1. Коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін қысқарту жөніндегі міндетке халықтың экологиялық жауапкершілігі мен қаржылық сауаттылығын арттыру деңгейінде ғана қол жеткізуге болады. Яғни, бұл мақсатқа сату құрылымы өзгерген кезде қол жеткізуге болады (орауыш материалдар санының едәуір азаюын, айналым контейнерлерін енгізуді, салмақ тауарларын сату құрылымының өзгеруін және т.б.) және өздігінен сатып алу минимумға дейін азайған кезде халықтың экологиялық жауапкершілігін арттыру және халық қалдықтарды азайтуға ұмтылады. Бұған экология және жаратылыстану сабақтарында, сондай-ақ қаржылық сауаттылықты арттыру сабақтарында оқушыларды оқыту бағдарламаларын енгізу арқылы қол жеткізуге болады. Сондай ақ халық арасында қалдықтардың пайда болуын және саналы тұтынуды барынша азайтудың экологиялық насихатын арттыру қажет.

2. Халықтан қайталама шикізат жинау үшін қабылдау пункттерінің санын көбейту

қажет, қабылдау пункттері үшін жер учаскелерін ресімдеу үшін автокөлік базасында және қабылдау кестесінде мобильді нүктелерді қарауға болады.

3. Халықты қоқысты ұйымдасқан түрде шығару бойынша қызметтермен қамтамасыз ету үшін ҚР СТ 3780-2022 сәйкес контейнерлік алаңдарды жайластыру және үй иелерімен қоқысты шығаруға шарт жасасу қажет. Контейнерлік алаңдар астындағы жер учаскелерін заңды түрде рәсімдеу қажет.

4. Қолданыстағы және жаңа контейнерлік алаңдарды асфальттау. Температуралық айырмашылықтарға төзімді және жабын қалыңдығы кемінде 100 мм алаңдардың негізін асфальттау немесе бетондау жүргізу (ҚР СТ 3780-2022 " қалдықтар. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру үшін контейнерлерді орналастыру алаңдарына қойылатын жалпы талаптар").

5. Контейнерлік алаңдарды қоршау. Периметр бойынша үш жағынан күрт климаттық өзгерістерге және коррозияға төзімді қатты материалмен қоршау жүргізу, ол ҚР СТ 3780-2022 "қалдықтар. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру үшін контейнерлерді орналастыру алаңдарына қойылатын жалпы талаптар" және/немесе жоқ. Рамка праймермен және кейіннен RAL 1016, RAL 1026 маркалы немесе соған ұқсас бояуды жағумен дөңгелек немесе шаршы құбырлардан көзделеді.

6. Контейнерлік алаңдарды шатырмен жабдықтау. Шатыр климаттың күрт өзгеруіне және коррозияға төзімді қатты материалдан жасалуы керек. Шатырдың көлбеуі судың ағып кетуін қамтамасыз ету үшін қарама-қарсы жаққа еркін қол жеткізу жағынан жабдықталған. Алаңға негізден шатырға дейін еркін қол жеткізу жағының биіктігі кемінде 1,5 м (ҚР СТ 3780-2022 3.1.5, 3.1.6.т. "қалдықтар. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру үшін контейнерлерді орналастыру алаңдарына қойылатын жалпы талаптар").

7. ҚТҚ полигонын салу. Қатты тұрмыстық қалдықтарды кәдеге жарату және өңдеу жөніндегі заңнаманың барлық талаптарын сақтай отырып, Темір ауданында ҚТҚ полигонын жайластыруды қамтамасыз ету қажет. Коммуналдық қалдықтар полигондары, Қазақстан Республикасының экологиялық заңнамасына сәйкес, қалдықтардың пайдалы компоненттерін қосымша толық алу үшін қосымша сұрыптау кешендерімен, шредерлермен және ұсақтау қондырғыларымен жарақтандырылуы, кейіннен оларды пайдалануы немесе қайталама шикізатты мүдделі өндірушілерге беруі тиіс. Бұл ретте қалдықтарды қолмен сұрыптау үлесін азайту қажет.

8. Қазіргі уақытта Темір ауданында контейнерлік алаңдар мен контейнерлер жеткілікті, бірақ бұл ретте бөлек жинауға арналған контейнерлер орнатылған алаңдарда қалдықтарды бастапқы сұрыптау да қамтамасыз етілмейді. Контейнерлік алаңдарды "құрғақ"/ "дымқыл" сұрыптауға арналған контейнерлердің жеткілікті санымен, сондай-ақ қайта өңделетін шикізатты жекелеген фракцияларға әкету мүмкіндігі болған кезде жинақтау қажет. Контейнерлерді таңбалау қалдықтарды бөлек

жинау жөніндегі заңнаманың талаптарына жауап беруі тиіс (контейнерде, 2 тілде, Ол арналған қалдықтардың фракциялары, сондай-ақ контейнердің иесі және контейнерге қызмет көрсетуді және әкетуді жүзеге асыратын кәсіпорын көрсетілуі тиіс).

9. Қалдықтарды шығаруды жүзеге асыратын кәсіпорындар үшін қоқыс шығаратын техниканы сатып алу қажет. Техниканың тиеу құрылғылары контейнерлердің конструкциясына сәйкес болуы тиіс. Қалдықтардың әр түрлі фракцияларын қайталама шикізатпен жұмыс істеу талаптарын қамтамасыз ететін әр түрлі автомобильдер шығаруы керек. Контейнерлік алаңдардан қалдықтарды шығару контейнерлер толған кезде, бірақ тамақ қалдықтары үшін тәулігіне кемінде 1 рет жүзеге асырылуы тиіс.

10. Органикалық қалдықтар (тамақ қалдықтарын қоса алғанда) биогазды компосттауға немесе алуға, содан кейін жағуға бағытталуы керек. Жеткілікті техникалық-экономикалық негіздемемен және қолда бар техникалық мүмкіндіктермен органикалық, сондай-ақ сұрыптау мүмкін емес қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату мүмкін.

11. Толтырылған полигон карталары әзірленген рекультивация жобаларына сәйкес рекультивацияға ұшырауы тиіс.

2.2 Бағдарламаның нысаналы көрсеткіштері

Қалдықтарды басқару бағдарламасының нысаналы көрсеткіштері нақты, өлшенетін, қол жеткізуге болатын, өзекті және уақыт бойынша шектеулі болуы тиіс (SMART критерийлері). Қалдықтарды басқару бағдарламасының мақсаттары: полигонға жіберілетін қалдықтардың жалпы көлемін азайту:

Мақсаты: полигонға жіберілетін қалдықтардың жалпы көлемін 5 жылдық кезеңнің соңына қарай 20%-ға төмендету. Өлшеу: жыл сайын полигонға жіберілетін тонна қалдықтардың саны. Мақсаты: 5 жыл ішінде аудан аумағының 95% - на қалдықтарды бөлек жинау мен сұрыптаудың стандартты тәжірибесіне қол жеткізу. Өлшеу: ұйымдастырылған жеке коллекциясы бар ауданның пайызы. Парниктік газдар шығарындыларын азайту:

Мақсаты: қалдықтарды басқару саласындағы барлық қолданыстағы заңнамалық нормалар мен стандарттарға сәйкестікті қамтамасыз ету. Өлшеу: сәйкестікті тексеру және тексеру нәтижелері.

Мақсатты көрсеткіштер қалдықтарды басқару бағдарламасының нақты мақсаттары мен міндеттеріне бейімделуі керек және белгіленген мақсаттарға қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін үнемі бақыланып, бағалануы керек. "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасы Ақтөбе облысының 2021-2025 жылдарға арналған "қатты тұрмыстық қалдықтардың пайда болуына байланысты оларды кәдеге жарату үлесі" даму жоспарын бекітті.

Жоспарда Қазақстан Республикасы Экология, Геология және табиғи ресурстар министрлігінің декомпозициясымен тұрмыстық қатты қалдықтарды (бұдан әрі-ҚТҚ)

кәдеге жарату үлесі ұлғайтылды, жоспардың 2021 жылға өзгеруімен - 19,2%, 2022 жылға - 24,5%, 2023 жылға - 27,5%, 2024 жылға - 30,1%, 2025 жылға - 33,6% Ақтөбе облысы бойынша енгізілді.

Осыған байланысты, 2022 жылға қатты тұрмыстық қалдықтарды қалыптастыру жобасы 18300 тоннаны құрайды, оның ішінде кәдеге жарату (сұрыптау) жобасы - 2520 тонна - 13,7%, 2023 жылға - 17900 тонна, одан кәдеге жарату (сұрыптау) - 3439 тонна - 19,2%, 2024 жылға - 18150 тонна, одан кәдеге жарату (сұрыптау) - 4280 тонна - 23,5%, 2025 жылға 18450 тонна сұрыптау жоспарлануда, оның ішінде қалдықтарды кәдеге жарату (сұрыптау) 5212 тонна - 28,2%.

- жоғарыда көрсетілген жұмыстарға қол жеткізу үшін заңды және жеке тұлғаларды қатты тұрмыстық қалдықтарды сұрыптау және кәдеге жарату жөніндегі жұмысқа тарту ұйымдастырылады. Ақтөбе облысының 2021 - 2025 жылдарға арналған даму жоспарының нысаналы индикаторларының жоспарлы мәндерін келісу парағы (6-кесте).

Кесте 6. Келісу парағы

№	Нысаналы индикатор	Өлшем бірлігі	2021 жыл Нақты	2022 жыл жоспар	2023 жыл жоспар	2024 жыл жоспар	2025 жыл жоспар
1	Тұрмыстық қалдықтардың пайда болуына байланысты оларды кәдеге жарату (сұрыптау) үлесі	%	8,5	13,7	19,2	23,5	28,2

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы қаулысымен бекітілген "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасы шеңберінде белгіленген көрсеткіштер № 731, Қазақстан Республикасы Экология, Геология және табиғи ресурстар министрлігінің ыдырауымен қатты тұрмыстық қалдықтардың түзілуіне байланысты оларды кәдеге жарату үлесінің көрсеткіштері 2025 жылға дейін қайта бекітіліп, ұлғайтылды.

2022 жылға арналған жоспар 164000 тонна қалдықтарды жинап, 40200 тонна қалдықтарды қайта өңдеуді жоспарлап отыр. Пайыздық үлесі - 24,5%.

2023 жылға арналған жоспар 166 000 тонна қалдықтарды жинап, 45 700 тонна қалдықтарды қайта өңдеуді жоспарлап отыр. Пайыздық үлесі - 27,5%.

2024 жылға арналған жоспар 168 000 тонна қалдықтарды жинап, 50 600 тонна қалдықтарды қайта өңдеуді жоспарлап отыр. Пайыздық үлесі - 30,1%.

2025 жылға арналған жоспар 170 000 тонна қалдықтарды жинап, 57 120 тонна қалдықтарды қайта өңдеуді жоспарлап отыр. Пайыздық үлесі - 33,6%.

3. НЕГІЗГІ БАҒЫТТАР, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАР МЕН МІНДЕТТЕРГЕ ЖЕТУ ЖОЛДАРЫ

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу бойынша нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізу үшін іс-шаралардың нақты бірізділігі мен уақтылы іске асырылуын құру қажет.

Экологиялық ағарту және экологиялық мәдениетті арттыру мақсаттарына қол жеткізу үшін ресурстарды үнемдеу және "саналы тұтыну" қажеттілігін, қосымша қаптамадан бас тартуды және ұзақ мерзімді сапалы тауарлардың пайдасына таңдауды қамтитын әлеуметтік бағыттағы роликтер жасау қажет. Бұл бейнероликтерді жергілікті телеарналарда негізгі хабар тарату арасында орналастыру, сондай-ақ әлеуметтік желілерді, жергілікті танымал жұртшылықты және жаңалықтар арналарын тарту қажет.

Қосымша қалдықтардың пайда болуына жол бермеуді, сұрыптауды, сондай-ақ қоқысты таратуға жол бермеуді "ақылға қонымды тұтынуды" насихаттау міндетті түрде қосымша және мектептен тыс білім беру бағдарламасына енгізілуі тиіс. Осы тақырып бойынша іс-шаралар білім беру мекемелерінде тұрақты негізде ұйымдастырылуы тиіс.

ҚТҚ қалдықтарын бөлек жинау бойынша нысаналы көрсеткішке қол жеткізу үшін жергілікті халықты санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға және қала құрылысы нормаларына сәйкес келетін контейнерлік алаңдармен, көзден қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлермен 2 фракцияға – "құрғақ" және "дымқыл" қамтамасыз ету қажет.

Контейнерлік алаңдардың жобалары халық үшін қол жетімділікті және тиеу жұмыстарын жүргізудің ыңғайлылығын арнайы мамандардың ерекшеліктерін ескере отырып ескеруі тиіс. қалдықтарды шығару техникасы. Сонымен қатар, бір контейнер алаңын әртүрлі құрамдас қалдықтарды шығаратын әртүрлі кәсіпорындар пайдалана алады. Бұл жағдайда алаңның және оған тікелей іргелес аумақтың санитарлық жағдайына контейнерлер орнатқан барлық кәсіпорындар жауапты болуы керек.

Көппәтерлі тұрғын үй секторындағы коммуналдық қалдықтарды жинау және уақытша сақтау алаңында контейнерлердің мынадай түрлері белгіленуі тиіс:

Азық-түлік және органикалық қалдықтарды жинауға арналған "дымқыл" қалдықтар фракциясына арналған контейнерлер.

"Құрғақ" фракцияға арналған контейнерлер-коммуналдық қалдықтардың, картонның, қағаздың, әйнектің және әйнектің, металдардың және осы құрамдас бөліктерден араласқан Күрделі бұйымдардың ластанбаған пластикалық құрамдас бөліктері. Сондай-ақ тоқыма.

Сондай-ақ, сұрыпталмаған қалдықтарды орнату қажет, егер халық қоқысты қандай контейнерге салуға күмәнданса.

ҚР СТ 3780-2022 сәйкес контейнерлік алаңда тұрғындардан ірі габаритті және құрылыс қалдықтарын жинау үшін орын бөлінуі тиіс.

Жеке сектор тұрғындары үшін контейнерлік алаңдарды жайластыру осы білім берушілерден қалдықтарды әкетуді жүзеге асыратын ұйым жұмысының ерекшеліктерін ескере отырып жүргізілуге тиіс. Жеке сектор тұрғындары үшін коммуналдық қалдықтарды жинаудың ыңғайлылығы. Бұл контейнерлік алаңдар күл-қож қалдықтарын жинауға арналған контейнерлермен қосымша жинақталуы тиіс.

Көппәтерлі тұрғын үй секторы үшін контейнерлік алаңдарды жайластыру жөніндегі жобалар біріздендірілуі және қалдықтарды жинау және шығару жөніндегі кәсіпорындардың мүдделерін ескеруі, сондай-ақ коммуналдық қалдықтарды жинау жөніндегі санитариялық нормативтерге сәйкес келуі тиіс.

Биологиялық ыдырайтын қалдықтармен проблеманы шешу үшін ҚТҚ полигондарында азық-түлік және басқа да органикалық қалдықтарды (мысалы, ауыл шаруашылығы қалдықтары, көң) биокомпосттауды немесе экологиялық талаптарды сақтай отырып, осындай қалдықтарды энергетикалық кәдеге жаратуды көздеу қажет.

Құрылыс қалдықтарын қабылдау және кәдеге жарату үшін (оларды коммуналдық қалдықтар полигондарында орналастыруға экологиялық заңнамамен тыйым салынғандықтан) қосымша желілерді - немесе қолданыстағы полигондарда немесе жаңа кәсіпорындарда – қабылдау алаңдарымен, фракцияларға және қорытынды өнім қоймаларына бөлу үшін ұсатқыштармен және экрандармен жарактандырылған, кейіннен алынған материалдарды полигонның өз қажеттіліктеріне пайдалана отырып (қабаттар болған кезде) қосымша желілерді жайластыру қажет пайдаланылған карталарды оқшаулау немесе қалпына келтіру) немесе үшінші тарап тұтынушыларына демалу үшін. Құрылыс қалдықтарын қайта өңдеу міндетті түрде металдарды (мысалы, арматураны) өндіруге арналған сұрыптау кешендерін қамтуы керек. Құрылыс қалдықтарын полигондарда сақталған қалдықтарды оқшаулау үшін және кейіннен қалпына келтіру үшін пайдалану табиғи топырақ пен топырақты пайдалануды азайтады.

Қолданыстағы коммуналдық қалдықтар полигондарының жұмыс істеуі мен дамуы қалдықтар денесінің ыдырау процесін және оның қоршаған ортаға әсерін бақылау үшін техникалық рекультивация кезеңдерімен, кейіннен газ мониторингі мен жер асты суларының мониторингін ұйымдастырумен полигонның (немесе алаңдардың) пайдаланылған (толтырылған) карталарын рекультивациялауды қамтуы тиіс. Және биологиялық рекультивацияның келесі кезеңі.

4. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

Бағдарлама бюджеті: қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыруға бөлінген жалпы бюджетті көрсету. Бұл Бағдарламаны орындау барысында бастапқы қаржыландыруды да, күтілетін қосымша шығындарды да қамтиды.

Қаржыландыру көздері: мемлекеттік бюджеттер, жергілікті салықтар, гранттар және басқалар.

Инвестицияларды қаржыландыру: құрастыру пункттерін, қайта өңдеу зауыттарын салу және қажетті техниканы сатып алу сияқты инвестициялық жобаларға бөлінген қаржыландыруды көрсету.

Қалдықтарды басқару жөніндегі Бағдарламаның іс-шараларын қаржыландыру көзі жергілікті бюджет, облыстық бюджет болып табылады.

Адами ресурстар:

Қызметкерлер: қызметкерлердің қажетті санын, олардың біліктілігін және бағдарламаны іске асырудағы рөлін анықтау.

Персоналды оқыту және дамыту: бағдарламаны сәтті жүзеге асыруды қамтамасыз ету үшін персоналды оқыту және дамыту жоспарларының сипаттамасы.

Инфрақұрылым:

Қалдықтарды жинауға және тасымалдауға арналған инфрақұрылым: қалдықтарды жинауға, тасымалдауға және уақытша сақтауға арналған инфрақұрылымды жаңғыртудың жай-күйі мен жоспарларын көрсету.

Қайта өңдеу және кәдеге жарату инфрақұрылымы: қайта өңдеу зауыттары мен тиісті инфрақұрылымды салу және жаңғырту жөніндегі жай-күйі мен жоспарларының сипаттамасы.

Технологиялық ресурстар:

Техникалық жабдық: бағдарламаны тиімді іске асыру үшін қажетті техникалық жабдықты көрсету.

Ақпараттық жүйелер: қалдықтарды бақылау және басқару үшін қажетті Ақпараттық жүйелер мен бағдарламалық жасақтаманың сипаттамасы.

Серіктестік қатынастар:

Серіктестер және ынтымақтастық: қосымша ресурстар немесе сараптама ұсына алатын ұйымдармен, кәсіпорындармен және ҰЕҰ-мен серіктестік қатынастарды көрсету. Азаматтық қоғам: бағдарламаны жүзеге асыруға жұртшылық пен еріктілерді тарту шараларының сипаттамасы.

Уақыт шеңбері:

Орындалу кестесі: жобалар мен іс-шаралардың басталуы мен аяқталуын қоса алғанда, бағдарламаның негізгі кезеңдерін іске асыру үшін уақыт шеңберін белгілеу.

Мониторинг және бағалау: прогресс пен нәтижелерді үздіксіз бақылау үшін мониторинг және бағалау жүйесінің сипаттамасы.

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

Мақсаттарға қол жеткізу және міндеттерді орындау үшін Бағдарламаны іске асыру жөніндегі іс-шаралар Жоспары әзірленді, ол төменде келтірілген.

Іс-шаралар жоспары міндеттер мен көрсеткіштер бойынша топтастырылған, мерзімдері мен жауапты орындаушылар көрсетілген. Іс-шаралар жоспары күтілетін нәтижелерге қол жеткізу мақсатында Бағдарламаның барлық жауапты

орындаушыларының жұмыстарына кешенді көзқарас пен үйлестіруді қамтамасыз етеді.

Бағдарламаға енгізілген үлгілік техникалық және жобалық құжаттаманы әзірлеуді қоса алғанда, құрылыс жөніндегі іс-шаралар энергия үнемдеуді және коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы қызметтің энергетикалық тиімділігін арттыруды қамтамасыз ететін ең үздік қолжетімді техникаларды пайдалануды көздеуге тиіс.

Іс-шаралар жоспарын түзету мониторинг нәтижелері бойынша негізделген ұсыныстар болған кезде қажеттілігіне қарай жүзеге асырылады. Мониторинг нәтижелері бойынша қойылған мақсаттарға, міндеттерге және нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізу мүмкін болмаған жағдайда өзге де іс-шаралар айқындалады және анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылданады.

Мониторинг нәтижелері бойынша ТКШ бөлімі мыналарға бағытталған шешімдер шығарады:

- бағдарламалардың белгіленген мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізу мақсатында жоспарланған іс-шараларды іске асырудың (өзге де іс-шараларды айқындаудың) тиімділігін арттыру;
- анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылдау.

ТКШ бөлімі Бағдарламаның тапсырыс берушісі ретінде келесі функцияларды жүзеге асырады:

- 1) Бағдарламаның барлық орындаушыларының іс-қимылын үйлестіре отырып, Темір ауданының аумағында коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы міндеттерді шешуге бірыңғай орталықтандырылған кешенді тәсілді қалыптастырады және қамтамасыз етеді;
- 2) бюджет қаражаты есебінен бағдарламаны іске асыруға арналған қаржылық шығындар бойынша Темір ауданының әкімдігімен өзара іс-қимыл жасайды;
- 3) Бағдарламаның іс-шараларын іске асыру мәселелері бойынша кент әкімдігімен және а/о әкімдіктерімен өзара іс-қимылды жүзеге асырады;
- 4) Бағдарлама іс-шараларының іске асырылуына мониторингті жүзеге асырады, Қоғамдық кеңестің отырыстарында талқылау үшін мониторинг нәтижелерін шығарады;
- 5) бағдарламаға тиісті өзгерістер енгізу қажеттілігін негіздей отырып, іс-шараларды , нысаналы көрсеткіштерді, Бағдарлама іс-шараларын іске асыруға арналған шығындарды түзетуді, оның ішінде келіп түскен ұсыныстар негізінде жүзеге асырады;
- 6) Бағдарлама іс-шараларының іске асырылу барысын тексеруге қатысады;
- 7) Бағдарламаны, сондай-ақ Бағдарлама іс-шараларының іске асырылу барысы туралы ақпаратты Темір ауданы әкімдігінің ресми сайтында орналастырады.

Кесте 7. Темір ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2026-2029 жылдарға арналған Бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары

--	--	--	--	--

№ п/п	Іс-шаралар	Орындау мерзімі	Іс - шараларды жүзеге асыру үшін қаражат	Ескерту
1	2	3	4	5
1	Нормативтік құжаттарды уақтылы әзірлеу	2026 ж.	Қаржыландыруды қажет етпейді	
2	Қайта өңделетін қалдықтардың (пластмасса, шыны ыдыстар, қағаз) көлемін анықтау және есепке алуды жүргізу үшін 2 жыл ішінде мониторинг жүргізу	2026-2029 ж.ж.	ЖБ	
3	Қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуы бойынша мониторингтік деректерді жүргізетін штаттан тыс қызметкерлердің қажетті санын анықтау	2026 ж.	ЖБ	
4	Қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуы бойынша мониторингтік деректерді жүргізетін штаттан тыс қызметкерлерге еңбекақы төлеу	2026-2029 ж.ж.	ЖБ	
5	Соңғы 2 жылдағы мониторингтік деректер негізінде ҚББЖ түзету	2026 ж. (4 тоқсан)	ЖБ	
6	1 бірлік мөлшерінде ҚТҚ қалдықтарын шығару үшін мамандандырылған техниканы сатып алу	2026 ж.	ОБ, ЖБ	

7	Халықпен жабдықталмаған орындарда қалдықтарды рұқсатсыз орналастыруға жол бермеу туралы түсіндіру сипатындағы іс-шаралар өткізу	2026-2029 ж.ж.	Қаржыландыруды	
---	--	----------------	----------------	--

			кажет етпейді	
8	Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинау, тасымалдау және кәдеге жарату, қоршаған ортаның ластануын болдырмауға бағытталған іс-шаралар жүргізу	2026-2029 ж.ж.	Талап етпейді ЖАО қаржыландыру	

ҚОСЫМША 1

Темір ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2026-2029 жылдарға арналған бағдарламаның көрсеткіштерін айқындау әдістемесі.

№	Нысаналы көрсеткіштің атауы	Нысаналы көрсеткіштерді қалыптастыру кезеңділігі мен мерзімдері	Негіздеме	Есептеу әдістемесінің сипаттамасы
1	Халықты ҚТҚ жинау және әкетумен қамту	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң	Көрсеткіш ҚР-ның Жасыл экономикаға көшуі жөніндегі Тұжырымдамаға сәйкес келеді және ҚТҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтерге қолжетімділігі бар халықтың үлесін айқындау үшін қажет	Көрсеткішті аудан халқының жалпы санына есепшоттарға сәйкес тұрғындардың санын (адам санын) бөлу арқылы алуға болады
2	Бөлек алыммен қамту	Бір өткеннен кейін	Көрсеткіш сәйкес келеді	Көрсеткіш жеке жиналған ҚТҚ құрғақ фракциясының (пластик, картон және қағаз қалдықтары, шыны, металл банкалар) санын тоннамен ҚТҚ (коммуналдық қалдықтар) түзілуінің жалпы санына тоннамен бөлу арқылы қалыптастырылады, нәтижені пайызбен көрсетеді. Қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлері бойынша көрсеткіш, сондай-ақ бөлек жиналған қауіпті
	(халық немесе қала): - фракциялар бойынша - қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне	бағдарлама бекітілген сәттен (бастап		

	Медициналық және құрамында сынап бар қалдықтар)		"Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасына	қалдықтардың (РСО, ЭЭО және медициналық) мөлшерін ҚТҚ морфологиялық құрамын негізге ала отырып, нәтижені пайызбен көрсете отырып, қауіпті қалдықтардың түзілуінің жалпы есептік көлеміне бөлу жолымен қалыптасады.
3	ҚТҚ қайта өңдеу және кәдеге жарату үшін (білім көлемінен)	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш ҚР-ның "жасыл" экономикаға көшуі жөніндегі тұжырымдамаға және "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасына сәйкес келеді	Көрсеткіш қаланың барлық қайта өңделген және қайта пайдаланылған қатты тұрмыстық қалдықтарының (коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін қоса алғанда), оның ішінде полигонда сұрыпталған бөлек жиналған қалдықтардың және қайталама ресурстардың санын ауданда пайда болған барлық қатты тұрмыстық қалдықтардың (коммуналдық қалдықтардың) жалпы санына бөлу арқылы алынады, нәтижені пайызбен көрсетеді.
4	Экологиялық талаптарға сәйкес ҚТҚ полигонын жабу және рекультивациялау	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң	Көрсеткіш ҚР-ның жасыл экономикаға көшуі жөніндегі Тұжырымдамаға сәйкес келеді	Көрсеткіш рекультивациялау және жою жұмыстары аяқталған объектілердің санын болжайды.

